



**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

WENDY HOLDEN

PROFESORUL
DE LA
AUSCHWITZ

Traducere din engleză și note de
ANCA DUMITRU

HUMANITAS
fiction

*Pentru Zuzana Růžičková,
cea dintâi care mi-a vorbit despre Fredy*

PREFAȚĂ

Aceasta este povestea unui om remarcabil, a cărui strălucire interioară a luminat unele dintre cele mai întunecate clipe ale Holocaustului.

Pornește de la o documentare riguroasă și, deși unele scene și personaje au fost create în scopuri narative și dramatice, cronologia evenimentelor respectă ceea ce s-a consemnat istoric.

*Un om nu este dat uitării până când
numele său nu cade în uitare. — Talmud*

PROLOG

Numele meu este Alfred Hirsch, dar prietenii îmi spun Fredy. Fii bun, rogu-te, și amintește-ți numele meu. Cuvântul german hirsch înseamnă cerb și, precum cerbul, am fost hăituit toată viața.

Astăzi, vânarea lui Fredy Hirsch se va sfârși cu o moarte. Nu pentru mine mă tem, ci pentru copiii pe care-i am în grijă. Ei au fost centrul preocupărilor mele de când lumea aceasta a început să se prăbușească, și mă cutremur la gândul destinului care-i așteaptă.

Numele meu este Fredy Hirsch. Am douăzeci și opt de ani. Sunt profesor. Sunt visător. Nu sunt doar un număr. Și nici nu mă voi identifica prin triunghiul galben pe care am fost obligat să îl port.

Numele meu este Fredy Hirsch, și m-am luptat să păstrez un rest de normalitate și omenie în această lume ca un iad. Am iubit și am râs, am plâns și am murit de aproape o mie de ori.

Numele meu este Fredy Hirsch. Sunt un om bun. Fii bun, rogu-te, și amintește-ți numele meu...

Septembrie 1943

— *Alle raus! Raus!*

Din clipa în care uşile grele ale trenului s-au deschis, naştiţii, cu baionetele fixate, au început să urle la noi să ieşim. O rafală de aer rece a năvălit în vagonul nostru îmbâcsit, ameţindu-ne. Câinii lor de atac aveau spume la gură, smuceau lesele şi se cambrau, gata să muşte.

Ofiţeri SS de rang superior se uitau cum ieşim valuri-valuri în lumina dimineţii, împingându-ne unul în altul, găfâind, implorând apă. *Voda! Wasser, bitte!* Împinşi din spate, săream pe pământ sau cădeam, dacă ne lăsau genunchii, şi în loc de apă, am fost întâmpinaţi de haos.

După trei zile şi nopţi chinuitoare, de când părăsiserăm ghetoul din Cehoslovacia, am ajuns în cele din urmă la destinaţie. În acea călătorie disperată şi sufocantă, am fost nevoiţi să ne uşurăm acolo unde stăteam, lângă oameni care plângeau sau se agăţau unii de alţii în tăcere. Vârstnicii au murit. Mamele le cântau bebeluşilor care ţipau, iar adulţii şi-au pierdut minţile.

Blestematul sicriu pe roţi ne hurduca, iar eu am am făcut tot ce am putut ca să-i distrag pe copii cu poveşti şi cântece, însă doar puţini mi-au apreciat eforturile. Am renunţat la un moment dat, când o bătrână a început să ţipe: „Taci! Taci odată!”

Trenul nostru a încetinit de mai multe ori, oprindu-se din când în când, intrând pe linii secundare pentru face loc transporturilor militare. Cei care se perindau pe rând la fereastră

strigau numele stațiilor pe care le traversam: „Suntem la Kolin!“ sau „Ne apropiem de Olomouc!“. Fiecare nume de oraș stârnea un nou val de vaiete după acele locuri, după familiile și viețile pierdute.

Când o voce a rostit cu groază „Tocmai am intrat în Polonia“, vagonul s-a cufundat într-o tăcere cumplită. Oricât de rău ar fi fost înainte, măcar ne aflam într-o țară pe care o cunoșteam și o iubeam. Dar trenul și-a continuat înaintarea.

Când, în cele din urmă, s-a oprit brusc și am auzit voci germane, altcineva a strigat: „E un lagăr imens. Turnuri de pază și garduri peste tot!“

Înainte să ne dăm seama de tot ce se întâmplă, am căzut din vagoane, și bărbați cu capetele rase, înarmați cu ciomege și bețe de bambus, ne-au împins să formăm rânduri. Purtau ceea ce păreau a fi pijamale cu dungi albastre și gri, dintr-o pânză de bumbac aspră. Toate bagajele noastre au rămas în vagon, alături de trupurile celor care nu supraviețuiseră călătoriei.

Bărbați, femei și copii au fost urcați de-a valma în camioane și duși mai departe, apoi mânați iute de-a lungul unui coridor de sârmă ghimpată, către o clădire izolată, aflată pe o câmpie pustie. Încă teribil de însetați și cu trupurile amorțite după drum, am fost puși să mărșăluim.

Tovarășul meu adolescent, Miloš, și pușinii copii pe care reușisem să-i țin aproape au rămas lipiți de mine, privind cu groază spre turnurile sinistre de pază, ridicate pe stâlpi de lemn. În fiecare erau soldați cu mitraliere.

— Unde ne duc? a întrebat un orfan pe nume Tomáš, cu o voce firavă ca el.

— Probabil să ne proceseze și să ne ia în evidență, i-am spus, dar frica mi s-a strecurat în glas, trădându-mă.

După numai cincisprezece minute petrecute în lagăr am simțit un miros mai pestilențial decât orice respirasem vreodată. Era copleșitor, aproape animalic, având acreala înțepătoare a ceva pârjolit. În fața noastră, în depărtare, limbi de foc de doi metri înălțime și fuiuare groase de fum negru se rostogoleau

din unul din cele două coșuri uriașe, înguste și înalte. Fulgi mari de cenușă cădeau peste noi ca o ninsoare grea.

— Ce Dumnezeu frig acolo? a întrebat un bărbat de lângă mine, strâmbând din nas la duhoarea dulceagă care îți rămânea pe cerul gurii. Orice ar fi, miroase grețos.

Unul dintre bărbații în dungi care ne păzeau a murmurat:

— Așa miroase de obicei carnea împuțită.

Am crezut că se referea la calitatea mâncării din lagăr.

Când am ajuns în fața locului pe care-l numeau *Sauna*, un ofițer SS a strigat:

— *Zieht all eure Kleidung aus!*

Am tradus pentru cei care nu înțelegeau:

— Ne ordonă să ne dezbrăcăm de tot.

Mai mulți au întrebat îngroziți:

— Cum adică de tot?

Câteva dintre femei au încercat să fugă, dar au fost lovite cu patul puștii sau trântite la pământ.

Aplecându-mă ca să-mi scot ghetele, am desprins repede fluierul de pe sfoara de la gât. L-am ascuns cu grijă în gură, în scobitura obrazului, rugându-mă să reușesc să păstrez ultimul și singurul lucru care-mi mai era drag. *Dacă vreodată ești în pericol, folosește-l să ceri ajutor, Fredy*, îmi spusese dragul meu unchi Alfred, în altă viață. Mi-aș fi dorit din tot sufletul să pot fluiera după ajutor chiar atunci.

Oriunde mă uitam în jur, oamenii, copleșiți de rușine, își smulgeau hainele de pe ei. Miloș și cu mine îi ajutam pe cei mici să se dezbrace. Goi și tremurând de jenă, ne-am așezat la rând pentru a fi procesați de către funcționari cu fețe goale, inexpresive, care ne cereau numele, ocupația și ne obligau să semnăm și să datăm câte un formular. Hârtiile ne erau smulse atât de repede din mâini, încât abia dacă am avut timp să citesc ce semnasem, dar am zărit ceva despre acceptarea unei „pedepse” pentru activități „antigermane”, și codul „SB6”¹.

1. Cod nazist folosit în lagărul Auschwitz-Birkenau, desemnând deținuții marcați pentru *Sonderbehandlung* (tratament special) – eufemism

Duși în încăperea următoare, am fost împinși în dușuri comune, sub privirile reci ale unor ofițeri SS – bărbați și femei –, care ne urmăreau cu cravașele în mâini. Ținându-i pe Miloș și pe ceilalți aproape și forțându-mă să respir încet și adânc, am privit fix capetele de duș și mi-am repetat că nu toate eliberează gaz otrăvitor.

— Gândești-vă doar că, peste câteva minute, vom fi din nou curați, le-am spus copiilor.

Ochii lor speriați mi-au amintit de propria copilărie, când lucram în abatorul tatei. Mă întrebasesm pe-atunci dacă voi fi la fel de înspăimântat precum animalele duse la tăiere când îmi va veni mie timpul, și amintirea aceea mi-a trimis un fior nou prin suflet.

Din capetele de duș s-a prelins o apă călăie. Ca și ceilalți, am deschis gura precum un pui de pasăre, sperând să-mi potolească setea cumplită, dar n-am făcut decât să mă înec și să tușesc; lichidul era de nebăut.

Fără să ni se fi dat săpun, am avut mai puțin de un minut să ne clătim de duhoarea vagonului, înainte să fim împinși afară, încă uzi. Nu existau prosoape; în locul lor, un grup de deținute cu capetele rase stăteau în jurul unor grămezi uriașe de haine și ne aruncau ce nimereau, fără să țină cont de mărimi.

M-am întrebat de ce nu ni se dădeau uniforme în dungă, ca ale celorlalți prizonieri. Mi s-a aruncat ceva ce părea o rochie informă, așa că m-am uitat în jur și am făcut schimb cu o față de lângă mine, care primise o pereche de pantaloni largi. Apoi mi s-au dat niște saboți de lemn urâți și o jachetă verde, ca de vânător, mult prea mare, în buzunarul căreia am ascuns fluierul.

— Miloș, asigură-te că toți copiii au încălțări și ceva călduros, i-am spus, punându-i o jachetă pe umeri unui adolescent care tremura, apoi conducându-i pe ceilalți la următoarea coadă, fără să știu ce ne aștepta.

pentru execuție prin gazare. Cifra 6 indica faptul că prizonierii urmau să fie exterminați după șase luni, de regulă fără avertisment.

Abia când ne-am apropiat de capăt, am văzut că fiecare prizonier pe rând era tatuat de niște bărbați care înfingeau ace murdare în carnea antebrațelor.

— Nu vreau injecții! a izbucnit Tomáš, plângând în hohote și agățându-se de picioarele mele.

— Nici eu! au strigat alții, îngroziți de ce-i aștepta.

Disperat să-i liniștesc, le-am spus:

— Nu doare prea tare și, uite, trece foarte repede. Și apoi, gândiți-vă, după război o să aveți ce le arăta prietenilor și familiei. Va fi numărul vostru, numai al vostru.

O mică parte din mine a simțit o ușurare tainică: nu credeam că naziștii s-ar osteni să ne tatueze dacă ar avea de gând să ne omoare. Dar pușini gândeau la fel. Cei mai mulți plângeau și tremurau. Mai în față, am auzit un bărbat întrebând „Ce este locul ăsta? Ce ni se va întâmpla aici?“, înainte de a fi palmuit de un gardian care a urlat: *Ruhig sein!* Tăcere!

După ce gardianul s-a îndepărtat, l-am auzit pe unul dintre tatuatorii mai în vârstă, spunând:

— Ești în Auschwitz.

Mintea mea a început să se învârtă. Am încercat să înțeleg ce voia să zică. În germană, *aus* însemna „afară din“, iar *schwitzen* – „a transpira“. Oare eram într-un lagăr de muncă silnică, sau era doar un nume polonez? În orice caz, mi se părea ciudat că, în toți anii de prizonierat, nu mai auzisem niciodată de Auschwitz.

Privind în jur, am scrutat fețele amorțite în căutarea unei figuri familiare. Am zărit câteva, printre care o tânără artistă pe nume Dinah, pe care o cunoșteam din Brno, și pe amabilul doctor Heller cu familia lui. Prietenul meu, Leo Janowitz, alb la față precum creta, era tatuat la trei rânduri mai departe. Arăta ca un călugăr în pardesiul lung, maro și cu o cămașă albă fără guler.

Când a venit rândul meu, mi-am suflecat mâneca și m-am uitat fix la chipul aspru al prizonierului care urma să mă înfiezereze. Cu o voce sfidătoare, am declarat:

— Mă cheamă Fredy Hirsch.

— Ești german? m-a întrebat un gardian din apropiere, împungându-mă în coaste.

Am dat din cap că da, iar el, înainte de a se întoarce spre rândul alăturat, a ripostat:

— Germanii sunt scutiți. Dă-te la o parte!

Temându-mă că asta însemna că urma să fiu ucis, m-am uitat la bărbatul al cărui ac zumzăia pregătit și am șoptit:

— Unde suntem?

Abia ridicând privirea și aproape fără a-și mișca buzele, a spus:

— Auschwitz. Locul unde vom muri cu toții.

Decembrie 1941
Terezín, Cehoslovacia

Perechi vorbărește de copii, înfășurați în paltoane și fulare, înaintau într-o coloană șerpuitoare spre grădiniță, lăsând urme mărunte în zăpadă. Cum se țineau de mână, cu obrajii îmbujorați, păreau cu totul nepăsători la cruzimile lumii.

M-am oprit să-i privesc cum trec când, deodată, un strigăt de durere mi-a scăpat în clipa în care patul unei puști m-a lovit peste ceafă, trântindu-mă la pământ ca pe un copac rețezat.

— *Bewegen, Juden!* Adică să mă mișc, a urlat la mine un ofițer SS, în timp ce altul mi-a apăsât pe piept țeava armei. Cu răsuflarea tăiată, m-am ridicat cu greu și am intrat la loc în coloana de prizonieri care erau puși să mărșăluiască de la gară.

Am dus mâna la ceafă și am văzut că sângeram; doi dintre copii se opriseră în loc, înlemnind la vederea mea. Am zâmbit, le-am arătat mână neînsângerată și le-am șoptit mut „Sunt bine“, înainte să-mi amintesc că vorbeau altă limbă.

Imaginea acelor copii plini de viață mi-a dat o vagă licărire de speranță. Erau primii locuitori pe care îi întâlneam în orașul-garnizoană Terezín, la șaiszeci de kilometri nord de Praga. Redenumit de naziști Theresienstadt, orașul fusese desemnat drept noul ghetou. Nu știam la ce să mă aștept când am trecut pe sub poarta principală, arcuită, dar simpla prezență a unor copii îmi aducea o alinare.

Acea speranță palidă s-a stins însă în clipa în care am văzut unde urma să dormim. Clădirile militare în care am fost duși

nu mai fuseseră îngrijite de zeci de ani – fără căldură, fără apă, fără paturi. Și nici urmă de mâncarea caldă care ni se promisese.

Înțelegând cât de multe erau de făcut pentru ca ghetoul să devină locuibil, m-am oferit imediat voluntar lui Jakob Edelstein, conducătorul Consiliului Evreiesc al Bătrânilor – un om cu viziune, pe care îl admiram. La cei treizeci și opt de ani ai săi, cu treisprezece mai mult ca mine, era un conducător neobosit, împărțășind visurile mele de a oferi refugiu din fața persecuțiilor fiecărui copil evreu.

— A, te-am găsit, Jakob, i-am spus, când am dat de el, în timp ce se instala în una dintre cele mai mari barăci, numită Magdeburg.

Era construită pe toate cele patru laturi ale unei curți largi, ce servea și ca teren de instrucție. Bucuros să fiu din nou alături de cineva care îmi oferise încrederea în trecut, am adăugat:

— Spune-mi cu ce pot ajuta.

Înconjurat de lăzi și hârtii, bărbatul cu chip rotofei și ochelari rotunzi a râs sec.

— Cei mai mulți vin să-mi ceară ajutor, nu să mi-l ofere, Fredy, așa că Dumnezeu să te binecuvânteze. De unde oare să încep?

— Ei bine, din ce am văzut, clădirile sunt infestate de șobolani și lăsate în paragină de ani buni. Ce este, de fapt, locul acesta?

— O fortăreață construită acum un secol și jumătate de împăratul Iosif II, ca apărare împotriva prusacilor. Ironia sorții – forma ei octogonală seamănă cu Steaua lui David. Numai națiștii s-ar putea amuza de așa ceva.

— Și complexul acela de căramidă roșie pe care l-am văzut peste râu, când am intrat?

— Acea este Fortăreața Mică, închisoarea Gestapoului și sediul SS-ului. Nimeni nu știe câți prizonieri politici sau membri ai Rezistenței au fost închiși și torturați acolo de când au invadat germanii. Nenumărați au fost uciși ori trimiși în lagăre.

Am tresărit.